

ĆWICZENIE

W jakim świecie chciałbyś, chciałaabyś żyć za trzydzieści lat?

**Opowieści o migracjach
– działania w dziedzinie klimatu**

W jakim świecie chciałbyś, chciałybyś żyć za trzydzieści lat?

Opowieści o migracjach – działania w dziedzinie klimatu

Monika Komisarczyk

klasy VI–VIII szkoły podstawowej i szkoła ponadpodstawowa

45 minut

Podczas godziny wychowawczej uczniowie i uczennice poznają opowieści osób z różnych rejonów świata i dowiedzą się, jak migracje są związane ze zmianą klimatu. Młodzież pracuje w grupach i zastanawia się nad decyzjami ludzi zmuszonych żyć w trudnych warunkach wywołanych zmianami środowiskowymi. Spotkanie jest okazją do refleksji nad wizją świata za trzydzieści lat w kontekście zmiany klimatu, a także do poszukiwania rozwiązań, by skutecznie przeciwdziałać globalnemu ociepleniu.

PYTANIE KLUCZOWE

W jakim świecie chciałbyś, chciałybyś żyć za trzydzieści lat?

CELE ZAJĘĆ

- poznasz przyczyny i skutki zmiany klimatu w kontekście migracji
- zapoznasz się z osobistymi opowieściami migrantek i migrantów
- wymienisz się z innymi sposobami na ograniczanie skutków zmiany klimatu

ZAGADNIENIA

opowieści o migracjach, zmiana klimatu, migracje środowiskowe, współodpowiedzialność

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

13: Działania w dziedzinie klimatu

METODA PRACY	FORMY PRACY	ŚRODKI DYDAKTYCZNE I MATERIAŁY
dyskusja, burza pomysłów, rozmowa	praca w parach, praca w grupie, praca z filmem	komputer, rzutnik, dostęp do Internetu

Wprowadzenie

---

1. Przed zajęciami potnij materiał pomocniczy z załącznika nr 1 i umieść w widocznych miejscach.

 5 minut

Zaproś uczniów i uczennice do rozmowy w parach na temat tego, jaki może być świat za trzydzieści lat. Poproś, by się zastanowili:

- jakich ekstremalnych zjawisk pogodowych możemy się spodziewać
- czy będziemy mieli łatwy dostęp do żywności i wody pitnej
- czy warunki do życia będą takie same w różnych regionach świata.

Zachęć kilka osób do podzielenia się odpowiedziami na forum. Podziel się również własnym wyobrażeniem przyszłości. Podaj pytanie kluczowe: W jakim świecie chciałbyś, chciałabyś żyć za trzydzieści lat?

Praca właściwa

---

 5 minut

---

2. Zachęć uczniów i uczennice do zapoznania się z opowieściami osób z różnych rejonów świata rozmieszczonymi w sali. Poproś, aby starali się przyjąć perspektywę narratorki, narratora, traktowali ich podmiotowo (tj. z poszanowaniem ich woli, decyzji i wyborów), a ich opowieść jako coś wyjątkowego.

 10 minut

---

3. Zaproś do dobrania się w czwórki. Rozdaj grupom karty pracy z załącznika nr 2 z pytaniami do opowieści oraz materiał pomocniczy z załącznika nr 3, który pozwoli uczniom i uczennicom zrozumieć kontekst opowieści.

 10 minut

---

4. Wróć do pracy na forum. Zachęcając uczestników i uczestniczki zajęć do analizy, możesz zapytać:

- Czy coś was zdziwiło i/lub zaskoczyło? Dlaczego?
- Z czym mierzą się osoby z poznanych historii?
- W jaki sposób zmiany środowiskowe wpłynęły bądź wpływają na życie tych osób?
- Na ile te osoby mają wybór, a na ile są zmuszone do migracji?
- Co czerpicie dla siebie z tych opowieści?

 2 minuty

---

5. Następnie rozdaj karteczki samoprzylepne. Poproś uczniów i uczennice o zapisanie nazwy jednej emocji, którą odczuwają, kiedy myślą o przyszłości ludzi w różnych regionach świata w obliczu zmiany klimatu. Przyklej karteczki do tablicy.

 8 minut

---

6. Doceń pojawiające się w klasie różne emocje. Podziel się informacją, że naukowcy i naukowczynie reprezentujący różne dziedziny nauki, m.in. oceanografowie, biolodzy, klimatolodzy, socjologowie, astrofizycy, ekonomistki czy psychologowie, apelują o konieczności podejmowania działań w obliczu kryzysu klimatycznego. Podjęcie działań może zahamować część zachodzących procesów.

7. Poproś młodzież o wejście w rolę ekspertów i ekspertek od **13 Celu Zrównoważonego Rozwoju: Działania w dziedzinie klimatu**, zajmujących się przeciwdziałaniem zmianie klimatu i jej skutkom. Metodą burzy pomysłów zbierzcie propozycje, w jaki sposób ten cel może zostać zrealizowany na gruncie lokalnym, na przykład w waszej szkole lub miejscowości, a także globalnie.

Podsumowanie

---

 5 minut

---

8. Wróć do pytania kluczowego: W jakim świecie chciałbyś, chciałybyś żyć za trzydzieści lat? O jakim świecie mogą marzyć ludzie z poznanych historii? Porozmawiajcie o podobieństwach i różnicach tych wizji.

9. Zaprezentuj jednogminutowe nagranie *Nature Is Speaking* przygotowane przez zajmującą się ochroną różnorodności biologicznej Ziemi organizację Conservation International, która współpracuje z organizacjami pozarządowymi oraz mieszkańcami różnych części globu. Głos Ziemi podkłada amerykańska aktorka Reese Witherspoon: <https://youtu.be/mkjwxmcd0E>.

ŹRÓDŁA:

- *Moving Stories: The Voices of People Who Move in the Context of Environmental Change*, Climate Outreach and Information Network, <http://bit.ly/MovingStoriesClimateMigration>.
- Aleksandra Zbroja, Agnieszka Osuch, *Aktywistka pyta rolnika o suszę. „Woda ucieka, jeziora się cofają, uschły mi wszystkie drzewa. U mnie będzie pustynia”*, „Gazeta Wyborcza” 15.08.2020, <https://bit.ly/3j3EdUO>.
- *Zmiana klimatu - nierówności i migracje*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://migracje.ceo.org.pl/aktualnosci/zmiana-klimatu-nerownosci-i-migracje>.
- Zestaw plansz zawierających podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.
- Film *Czy globalne ocieplenie jest faktem?*, Marcin Popkiewicz, TEDxBielskoBiała, 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=EgSlnI3CRT4>.
- *Fakty i mity*, Nauka o klimacie dla sceptycznych, <https://naukaoklimacie.pl>.
- Aleksandra Stanisławska, *Globalne ocieplenie: jak mogę zmniejszyć swój negatywny wpływ na klimat? Konkretne rady*, Crazynauka.pl, <http://bit.ly/GlobalneOcieplenieRady>.
- Film *Globalne ocieplenie: czemu jesteśmy bierni i co możesz zrobić, by je ograniczyć?*, Kasia Gandor, 2018, <http://bit.ly/KasiGandorKlimat>.
- Tłumaczenie *Moving Stories: The Voices of People Who Move in the Context of Environmental Change*: Kaja Kosmenda, Mieszko Komisarczyk

ZAŁĄCZNIKI:

- Załącznik nr 1 – **Materiał pomocniczy:** Historie
- Załącznik nr 2 – **Karta pracy:** Pytania do opowieści
- Załącznik nr 3 – **Materiał pomocniczy:** Kontekst historii i doświadczeń osób z opowieści

Więcej materiałów na stronie internetowej programu: www.migracje.ceo.org.pl

Ćwiczenie powstało w ramach projektów „Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” i „I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” realizowanych przez Centrum Edukacji Obywatelskiej. Programy finansowane ze środków Unii Europejskiej i współfinansowane w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Treść wyraża wyłącznie poglądy autorów, autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP ani Unii Europejskiej.

„I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” jest częścią programu DEAR (The European Commission’s Development Education and Awareness Raising Programme), który wspiera projekty angażujące społeczeństwo Unii Europejskiej w globalne zagadnienia rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego. Poprzez finansowanie programów takich jak „I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” DEAR promuje uniwersalne wartości, m.in. wolność, demokrację, praworządność oraz umożliwia obywatelom i obywatelkom Europy włączenie się w globalny rozwój. Program DEAR finansuje około 30 programów w krajach członkowskich UE. Projekty te przyczyniają się do zwiększenia zrozumienia i zaangażowania Europejki i Europejczyków w kreowanie pozytywnych zmiany społecznych na poziomie zarówno lokalnym, jak i międzynarodowym. Działania DEAR wspierają również pracę UE na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Ćwiczenie *W jakim świecie chciałbyś, chciałabyś żyć za trzydzieści lat? Opowieści o migracjach – działania w dziedzinie klimatu* jest dostępne na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Centrum Edukacji Obywatelskiej. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP i Unii Europejskiej w roku 2020. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej i Unii Europejskiej.

Więcej o wolnych licencjach: <http://creativecommons.pl>.

ZAŁĄCZNIK NR 1

Materiał pomocniczy: Historie

Jakieś pięć lat temu lód na morzu topniał dużo wolniej. Trwało to wtedy około dziesięć miesięcy, teraz już tylko osiem. To wpływa drastycznie na nasze życie. Na polowania, na połów ryb i przemieszczanie się z miejsca na miejsce.

Charlie Nakqashuk, Pangnirtung, Nunavut

Jeśli przyjdzie nam się przeprowadzać na lato, będziemy potrzebowali do tego dużej liczby barek. Sama myśl przeprowadzce z Shishmaref jest dla mnie bardzo smutna, ponieważ to tutaj dorastałem. Shishmaref jest dobrym miejscem do życia, każdy się tutaj zna. Z jednej strony przeprowadzka mogłaby jeszcze bardziej spoić nasze społeczeństwo. Z drugiej może to mieć kompletnie odwrotny skutek, gdyż część z nas przeniesie się w zupełnie inne miejsce. Jedno jest pewne: nic nie będzie takie samo. To nie będzie Shishmaref, które znamy.

Allison „Anisaaluk” Nayokpuk, Shishmaref, Alaska

Większość populacji [wyspy] Kiribati nie chce żyć w innym kraju. W obliczu obecnej sytuacji może jednak nie mieć innego wyjścia. Migracja siłą wtargnęła do naszego życia i musimy ją zaakceptować. Jest jednak pewien problem. W przeciwieństwie do [wyspy] Tuvalu (o populacji liczącej około 10 000 osób) nie mamy z żadnym krajem umów ani traktatów dotyczących miejsc, dokąd moglibyśmy emigrować.

Linda Uan, Kiribati

Mieszkańcy Atolu Cartereta stoją i będą stali w obliczu wielu wyzwań związanych z przeprowadzką z ich rodzimych ziem. Chcemy jednak pozostać tak samodzielni i samowystarczalni, jak to tylko możliwe. Chcielibyśmy zachować naszą tożsamość kulturową i żyć w zgodzie ze środowiskiem, gdziekolwiek jesteśmy.

Ursula Rakova, Atol Cartereta, wyspy w Papui Nowej Gwinei

Przekroczyłem granicę wraz z moimi zwierzętami, moimi osłami, moimi dziećmi oraz moją żoną. Podróżowałem do Timbuktu, przeszedłem przez rzekę i dotarłem do Burkina Faso. Każdego dnia wędrowałem do zachodu słońca i pod koniec dnia szedłem spać. Podróż trwała trzy miesiące.

Malijczyk, Burkina Faso

Migracja stała się dla nas nieuchronną metodą adaptacji... To sposób na przetrwanie dla nas i naszych zwierząt, jesteśmy więc zmuszeni do nieustannej migracji pomimo wszelkich zagrożeń, jakie ze sobą niesie. To nasza odwieczna forma dostosowywania się do natury. Znamy ją od zawsze. Jeśli jednak nie robi się nic, żeby zapewnić nam bezpieczeństwo i przestrzeń do życia, istnieje ryzyko, że pewnego dnia będziemy zmuszeni porzucić nasz wędrowny tryb życia i dołączymy do rosnących szeregów bezrobotnych w naszym mieście.

Hindu Oumarou Ibrahim, Peul Mbororo, Czad

Była wojna, więc nie otrzymaliśmy od rządu żadnego wsparcia. Ucierpieliśmy także wskutek suszy. Gdyby wojna nie wybuchła, może moglibyśmy zostać, ale teraz gdy ziemia jest plądrowana, nie ma szans, żebyśmy mogli tutaj zamieszkać i żyć.

starszy rolnik z Somalii, wywiad przeprowadzony w osadzie dla uchodźców w Nakivale w Ugandzie

Ze względu na potężną suszę moja rodzina i ja przeprowadziliśmy się na stałe nad rzekę, odrobinę dalej. Życie tam było jednak bardzo trudne przez walki toczące się w tamtym obszarze i koniec końców stamtąd również się wyprowadziliśmy.

kobieta z Sudanu, obóz Fugnido w Etiopii

Poziom morza rośnie każdego dnia... Straciliśmy wszystko. Nie jesteśmy szczęśliwi, ponieważ znowu musimy się przeprowadzić. Zmiany klimatyczne pozbawiają domów tysiące ludzi.

Nurul Hashem, nauczyciel, Bangladesz

Tylko Bóg wie, jak długo ta wioska jeszcze przetrwa. Jeśli się pogorszy, będę musiał się przenieść na stały ląd. Wiemy, że koniec powolnie nadchodzi.

Jakir Hossain, rybak, Bangladesz

Kiedyś ląd był tu oddalony od morza o kilometr... Straciliśmy meczety, szkołę, sklepy, farmy. Boimy się teraz morza. Stopniowo podchodzi coraz bliżej naszych domów. Boimy się, nawet kiedy śpimy. Każdego roku przyptyw rośnie i woda sięga coraz dalej. Za rok ta wioska może już nie istnieć.

Mohamed Rashed, Kumira Char, Bangladesz

U mnie powstanie pustynia. Duże jeziora poginęły, już rosną w nich wierzby. Mieszkam trzy kilometry od odkrywki. Siedem lat temu uschły mi wszystkie drzewa. Ja jestem po siedemdziesiątce, na emeryturze, ale wciąż mi to nie daje spać, że naszą ziemię ktoś tak potraktował. Naukowcy, profesorowie, eksperci ostrzegali i nic. Ta kopalnia z rażącym naruszeniem prawa powstała i z rażącym naruszeniem prawa już kilkanaście lat działa.

rolnik mieszkający na granicy Wielkopolski i Kujawsko-Pomorskiego, Polska

Torfowiska, bagna, łąki, lasy – wszystko suche. Świerki prawie całkowicie wymarły, a i sosen robi się coraz mniej. Ich korzenie nie dosięgają wody. Zabrano im wodę do życia. To jakby z człowieka wysać krew. [...] Na początku tak naprawdę nie wiedziałem, o co chodzi, tylko widziałem, że woda ucieka. Potem zacząłem dochodzić, co jest tego przyczyną. W życiu nie przypuszczałem, że kopalnie mogą robić coś takiego. [...] To były tereny bardzo piękne, czyste, lasy, jeziora. Kiedyś mieliśmy tu przeszło osiemdziesiąt państwowych ośrodków wczasowych, teraz został jeden. Ludzie żyli z turystyki, ale też z lasu i rolnictwa.

Józef Drzazgowski, przedsiębiorca oraz lokalny aktywista, założyciel stowarzyszenia Eko-Przyjezierze, Pojezierze Gnieźnieńskie, Polska

ZAŁĄCZNIK NR 2

Karta pracy: Pytania do opowieści

Poznaliście krótkie historie i relacje osób z różnych rejonów świata. Zostały one zebrane z lokalnych doniesień prasowych, czasopism naukowych bądź zostały nagrane podczas wywiadów przeprowadzonych przez aktywistów i aktywistki. **Zastanówcie się wspólnie:**

- Kim są ludzie, którzy opowiadają te historie?
- Gdzie mieszkają?
- Czym się zajmują?
- Z czym się mierzą? W jakiej rzeczywistości żyją?

ZAŁĄCZNIK NR 3

Materiał pomocniczy: Kontekst historii i doświadczeń osób z opowieści

Kontekst do historii z Alaski i Nunavut

Mieszkańcy Antarktyki prowadzili pierwotnie koczowniczy tryb życia. W wyniku zmian klimatycznych wzrosła średnia temperatura powietrza, a grubość warstwy lodu się zmniejszyła. Wody wpływające z Oceanu Atlantyckiego do Arktycznego się ociepliły, a podczas euroazjatyckiej wiosny nie pada już tyle śniegu, co dawniej. Te zmiany mają bardzo duży wpływ na środowisko globu: śnieg i lód topnieją, więc poziom wody w oceanach się podnosi. Zmniejsza się dostęp do słodkiej wody, zaburza równowaga wodnych ekosystemów, co wpływa na stan rybołówstwa, którym trudni się spora część rdzennych mieszkańców i mieszkank. Ludzie migrują w poszukiwaniu pracy oraz pastwisk do wypasu bydła.

Kontekst do historii z Kiribati i Atolu Cartereta

Małe wyspy na Oceanie Spokojnym są szczególnie narażone na negatywne skutki zmiany klimatu. Ich mieszkańcy i mieszkanki mierzą się z tsunami, trzęsieniami ziemi, cyklonami i powodzią. W dłuższej perspektywie dochodzi tam do erozji gleby, susz, zasolenia wód i gleb oraz blaknięcia raf koralowych. Podniesienie się tafli wody prowadzi do podtopień, erozji wybrzeża i coraz większych cyklonów. Domostwa zlokalizowane głównie wzdłuż brzegu są nieustannie zagrożone. Ponadto wyspy mają ograniczone zasoby wody pitnej. Zmiany klimatyczne wpływają niekorzystnie również na rybołówstwo i turystykę, które są ważnymi gałęziami gospodarki tych wysp.

Kontekst do historii z Burkina Faso i Czadu

Na terytorium całej Afryki przez ostatnie dekady temperatura znacznie się podniosła. Sahel od lat doświadczający ekstremalnej suszy pustynnieje. Ludzie trudnią się tam rolnictwem, a uprawy są zależne od pory deszczowej, po której woda zgromadzona w rzekach i jeziorach jest używana do nawadniania pól. Coraz mniejsza ilość opadów przy wzroście populacji i słabej polityce na rzecz ochrony środowiska i rozwoju przyczynia się znacznie do pogarszania jakości życia ludzi.

Światowy Program Żywnościowy (WFP) i ONZ szacują, że wieloletnia susza w Sahelu wywoła kryzys żywnościowy i w efekcie miliony dorosłych i dzieci będą cierpieć głód.

Kontekst do historii z Ugandy i Etiopii

Od 2010 roku susza, konflikty zbrojne i związane z nimi przymusowe wysiedlenia, walki o dostęp do ograniczonych zasobów oraz degradacja środowiska istotnie wpłynęły na życie ponad trzynastu milionów mieszkańców Rogu Afryki. Ostatnie badania wykazały, że przyczyną tamtejszej wieloletniej suszy była najprawdopodobniej zmiana klimatu. Kraje tego regionu gospodarczo uzależnione od importu, zwłaszcza Dżibuti i Somalię, dotknęły też wysokie ceny żywności na świecie.

Kontekst do historii z Bangladeszu

Przewiduje się, że w tym regionie świata w wyniku zmiany klimatu zwiększy się częstotliwość i intensywność katastrof: gwałtownych sztormów, cyklonów i tajfunów oraz powodzi nadbrzeżnych. Podniesie się poziom morza (co skutkuje utratą i zasoleniem łądu), będzie dochodzić do niedoboru słodkiej wody. Region ten określa się jako „gorący

punkt”, ponieważ cechuje go szczególna wrażliwość na zmianę klimatu połączona z dużym zaludnieniem, częstymi katastrofami naturalnymi, konfliktami etnicznymi oraz ograniczonymi możliwościami wewnętrznej migracji śródlądowej.

Kontekst do historii z Polski (Kujawsko-Pomorskie, Wielkopolska)

Polska jest jednym z krajów o najwolniej odnawiających się zasobach wód w Europie. Ponad 90 procent kraju jest zagrożone suszą hydrologiczną, czyli obniżeniem się stanu wód w jeziorach i rzekach, tymczasem 13,5 procent wody w kranach pochodzi z wód powierzchniowych. Z wodami podziemnymi jest nieco lepiej, ale ich zasoby bywają trudno dostępne, a ich wydobycie drogie. Ponadto naruszone na takiej głębokości, na jakiej korzystają z nich kopalnie odkrywkowe, będą się odnawiać dziesiątki, a nawet setki lat.

Kontekst do historii z Polski (Pojezierze Gnieźnieńskie)

Kujawy. Kiedyś wody było tutaj dużo. W 1842 roku wybudowano nawet dwudziestocząterometrowy kanał, który odprowadzał nadmiar wody przeszkadzającej rolnikom w uprawie ziemi. Sto lat później w miejscu obecnego Konina Niemcy zaczęli wydobywać węgiel brunatny. W siedemdziesiąt pięć lat kanałów wybudowano tu aż dziewięć. Każda z odkrywek tworzyła lej depresji, strefę obniżonego zwierciadła wód gruntowych, strefę suszy, bo zanim z gigantycznej dziury w ziemi, jaką jest kopalnia, można wydobyć węgiel, złożę trzeba najpierw osuszyć. Dopóki trwa wydobycie, trwa też osuszanie całej okolicy.